

<https://doi.org/10.18485/analiff.2024.36.2.2>

811.163.41'367.5

Партиципска вредност перфективних глаголских придева у адноминалној позицији

Матија С. Нешовић*

Институт за српски језик САНУ

 <https://orcid.org/0009-0004-5822-6675>

Кључне речи:

глаголски придев,
трпни глаголски
придев,
радни глаголски
придев,
партицип,
адноминална
позиција,
српски језик

Апстракт

У раду се разматрају критеријуми за утврђивање партиципског карактера перфективних глаголских придева (радног и трпног) у адноминалној позицији. Установљено је да глаголски придеви свршеног вида у атрибутској и апозитивној служби понекад могу чувати глаголско значење. Главни индикатор партиципског статуса анализираних јединица јесте употреба временског адвербијала који указује на перфективни карактер радње (нпр. *давно умрли писци, пре више деценија изграђена зграда, преко ноћи остарели човек*). Осим тога, за интерпретацију у одређеним случајевима може бити релевантно лексичко значење глаголског придева и реченичног предиката, као и остале прилошке одредбе и координирани конституенти. Како глаголски придеви у адноминалном контексту могу имати изражен вербални (а не нужно адјективни) карактер, требало би преиспитати њихов статус у граматичком систему савременог српског језика. (примљено: 10. септембра 2024; прихваћено: 26. октобра 2024)

<https://analifil.bg.ac.rs>

1. Уводна разматрања

О радном и трпном глаголском придеву (надаље: РГП и ТГП) углавном се пише као о несамосталним, простим и неличним глаголским облицима који се користе за грађење сложених глаголских форми. Такође, у приручницима се често скреће пажња на то да ови облици поседују граматичке категорије рода и броја.

Осим тога, обично се констатује да глаголски придеви подлежу адјективизацији (нарочито ТГП), захваљујући чему, попут правих придева, стичу и падешку грамему, те као такви могу обављати најпре атрибутску функцију (као репрезентативну за придевске речи), али и апозитивну и предикативну (исп. нпр. Станојчић/Поповић, 2016: 121, 123, 176–177; Пипер и др., 2005: 469; Пипер и др., 2022: 160–165). С тим у вези, у појединим радовима се анализирају могућности разликовања партиципског пасива од именских копулативних конструкција, што, заправо, подразумева утврђивање границе између правих и попридевљених ТГП-а када им претходи глагол *јесам* / *бити* (нпр. Милошевић, 1973; Стојановић, 2016). Међутим, када је реч о адноминалној (тј. атрибутској и апозитивној) позицији, оваква разматрања типично изостају, па се у таквим случајевима по правилу говори искључиво о попридевљавању, чиме се занемарује потенцијална партиципска (тј. динамичка, вербална, временска, акционална) природа глаголских придева у датом контексту.

Типолошки и историјски гледано (Shagal, 2017: 4; Пешикан, 1959: 89–90), партицип (као еманципована врста речи) преваходно заузима управо адноминалну (а не предикативну) позицију; самим тим, ако је она у одређеној граматичкој традицији априори „резервисана“ за придевске речи, на тај начин се аутоматски одриче и постојање партиципа у одговарајућем језичком систему.

1.1. Партиципи као језичка категорија

Пишући о партиципима као општелингвистичкој категорији, Александар Белић (1998: 274–277) истиче њихову двојну природу – с једне стране, они, попут глаголâ, начелно означавају радњу, носе (углавном посредно, на плану таксиса) информацију о њеном ограниченом временском оквиру, а са друге, као што је већ речено, показују типична именска флективна обележја, међу којима се нарочито издваја падеж (в. и Суботић, 1984: 5). У складу с тим, на плану реченице партицип истовремено ступа у релацију и са именичком јединицом на коју се односи и са предикатом, ближе их одређујући. Међутим, како даље тврди аутор, „често се прекида или један или други крак тога односа“ (Белић, 1998: 275), услед чега се партиципи трансформишу у придеве или пак у глаголске прилоге. Успостављајући дистинкцију између партиципа и придева, која је у средишту нашег интересовања, Белић првенствено узима у обзир семантички критеријум: док придеви означавају сталну особину, партиципи представљају радњу као привремено својство. С тим у вези, како би се један партицип подвргао адјективизацији, потребно је да доживи тзв. промену унутрашњег значења (нпр. *врућ* не значи 'онај који ври', већ 'топао').

Руски научник Александар Пешковски (2001: 128) нешто детаљније разматра партиципе из граматичке визуре. Наиме, јасно их одређујући као мешовиту врсту речи, што је у складу са наведеним Белићевим опсервацијама, овај аутор експлицитно утврђује граматичке категорије које одликују партиципе. Осим (најпре релативног) времена, они задржавају инхерентну аспектуалну вредност полазног глагола, као и категорију стања. У сличном правцу расуђује и лингвисткиња Људмила Ушакова (2003: 340), која, осим побројаних карактеристика, констатује и да прототипични партиципи, поред неизмењене изворне глаголске семантике, задржавају и могућност увођења одговарајућих допуна и одредаба по угледу на полазну глаголску лексему.

1.2. Адноминални глаголски придеви у србистичкој литератури

О попридевљавању глаголских придева и прилога у српском језику највише је писао Михаило Стевановић. Позивајући се на Белићева схватања о сталности адјективних својстава и привремености вербалних, он атрибутску функцију чврсто везује за придеве: „Када, наиме, овај облик [градни глаголски придев – М. Н.], стоји уз именицу, и њу одређује, он има службу правог придева, а тиме добива и све, или скоро све, остале одлике ове врсте речи” (Стевановић, 1969: 695). Аутор наводи читав низ примера који, чини се, потврђују изнету тезу – увидом у предочену грађу стиче се утисак да су у преноминалној позицији убедљиво префериране јединице са придевским (трајним, стативним) значењем. Ипак, Стевановић (1950: 73) на одређеним местима и сам примећује да поједини случајеви унеколико одступају од остатка корпуса и задатог значењског услова, па их покушава објаснити на другачији начин. Тако, на пример, за зависни члан синтагме *умирућа мајка* (‘мајка која умире’) аутор тврди да „карактер временске неограничености ово својство добива од тога што је заједничко свакој мајци, односно свакоме родитељу у тренуцима умирања”. Међутим, исти аутор у другом раду одступа од стриктног семантичког критеријума и приступа датој проблематици из друкчијег угла, те запажа да „моменат ограничености времена за које се врши процес означен глаголом нема значаја, и није никаква сметња попридевљавању радног глаголског придева”, поткрепљујући своју тврдњу примерима *поиспадали кромпири* и *нападали снег* (Стевановић, 1958: 90–91).

С друге стране, у домаћој лингвистици се није много писало о употреби глаголских придева у партиципској вредности у српском језику. Ово се нарочито односи на РГП, који на адноминалну позицију може доспети искључиво уколико испуњава стриктне граматичко-семантичке услове – потребно је да је посреди свршени, непрелазни (или ређе повратни), медијални глагол (Стевановић, 1958: 89–90).¹ Насупрот томе, како се за ТГП транзитивност практично намеће као једини предуслов, он се знатно чешће користи у придевском контексту. Наши научници су у својим радовима понекад остављали успутне коментаре о потенцијалном временском (динамичком, партиципском) карактеру глаголских

1 Детаљније се семантичким одликама РГП-а који се могу адјективизовати бавио Слободан Новокмет (2013).

придева. Тако, на пример, Белић (1937: 131) тврди да „[к]од такозваних радних придева само *непрелазни* [истицање ауторово] глаголи, и то они који немају резултативног значења задржавају партиципску природу”, илуструјући дату појаву на следећи начин: *Деца су брзо измакла* → *За измаклом децом пошаљи потеру*. Овакву могућност Белић допушта и у оквиру ТГП-а (Белић, 1937: 132), при чему наглашава да се у датим случајевима „скраћује каква реченица”.² нпр. *Подрињцима, нападнутим са свих страна од избезумљеног непријатеља, војвода пошаље хитну помоћ*. Надовезујући се на Белићева запажања, а у настојању да скрене пажњу на проблематичне аспекте речничке обраде трпних придева, Јована Јовановић (2013: 208) констатује да „управо такви примери задају највише проблема практичној лексикографији, јер на основу контекста није увек могуће поуздано утврдити да ли је трпни глаголски придев у атрибутој функцији изгубио временско обележје или је нијанса пасивности у њему и даље уочљива”. Егон Фекете (2007: 302–303) истиче да сваки преноминално употребљен ТГП који подразумева представу о (из)вршењу одређене радње задржава пасивну вредност, чиме опсег дате дијатетичке категорије шири и на атрибутоку позицију (нпр. *кован новац* 'новац добијен ковањем' [пасив] наспрам *ковани новац* 'метални новац' [адјектив]). Марина Спасојевић (2011: 36) у завршној фусноти свог рада износи кратку опаску о порозности границе између придевских и глаголских речи у вези са временском (не)ограниченошћу приписиваног својства, при чему наводи следећи пример: „*висећи мост* (придев) : *залазеће сунце* (глагол)”.³ У истом раду ауторка, међутим, тврди да сваки адноминални РГП нужно мора бити одређен као прави придев због лексичкосемантичких ограничења која таква употреба намеће (Спасојевић, 2011: 26–27). Такође, Анета Спасојевић (2022: 36, 57, 137) у својој докторској дисертацији у неколико наврата уочава трагове партиципске семантике у облицима атрибутоки и апозитивно употребљених РГП-а – нпр. *kvar na sevi rikloj oko pet časova*, али и, рецимо, *Алалијина најмлађа снаја ... сва зацептјела, стала би пред свекра*, као и *Из обелелих димњака и баца вије се ... црн, густ дим*. С друге стране, ауторка у примеру *imitirao je ... nekog davno izbeglog novinara*, упркос коришћењу прилога за време *давно*, не потенцира елементе временски локализоване радње у семантици РГП-а, већ га одређује као придев. У складу са нашом граматичком традицијом, Спасојевићева (2022: 224–225) третира привременост исказаног својства као главни индикатор партиципског значења РГП-а.

1.3. Корпус, предмет и циљ истраживања

Као што се из овог кратког прегледа може видети, наши истраживачи се нису систематски бавили проблематиком партиципске вредности глаголских

2 Аутор износи сличну тврдњу и на другом месту (Белић, 1998: 279): „Особина је свих партиципа да могу означавати, употребљени уз именицу, целу зависну реченицу: *Изгубљено време тешко се може надокнадити* = *Време које је изгубљено, Време које се изгуби* итд.”

3 Потенцијални партиципски карактер одређених форми на -ћи (нпр. *догоревајућа свећа*) примећује и Владан Јовановић (2021: 167).

придева: изнете опсервације углавном имају карактер успутних напомена, а не теоријски разрађених модела. Узевши то у обзир, у овом раду ћемо анализирати конструкције са перфективним глаголским придевима у адноминалној (тј. атрибутској и апозитивној) позицији.⁴ Главни циљ рада јесте да се, уз ослањање на релевантну домаћу и страну литературу, успоставе потенцијални критеријуми за одређивање придевског или глаголског (тј. партиципског) карактера разматраних јединица.

С обзиром на постављени циљ рада, а у складу са српском лингвистичком традицијом, придевски карактер се у овом чланку приписује свим јединицама које реализују значење стања. Другим речима, иако се у странијој литератури глаголски придеви често доводе у везу са категоријама попут резултативности и сталног пасива (чиме се указује на њихову вербалну основу), то за прву етапу нашег истраживања није релевантно. С друге стране, глаголско (партиципско) одређење добијају они облици који су употребљени у акционалном значењу (као прототипичном за глаголе) и представљају радње.

Грађу за овај рад ексцерпирани смо углавном из новинских, а делом и из књижевних и научних текстова. Коришћени су примери који су доступни на интернету и у електронском корпусу *PDRS 1.0* и *CLASSLA-web.rs*. Осим тога, за потребе истраживања (помоћу платформе *Sketch Engine*) сачинили смо и аутоматски лематизован и морфолошки тагиран корпус у који је ушло неколико репрезентативних дела српске књижевности (*Сеобе*, *Корени*, *Балкански штићун* и др.). Уколико је пример синтагматског типа и(ли) није нумерисан, то значи да је конструисан или прилагођен (овако смо поступали приликом илустрације мање спорних конструкција).

2. Глаголски придеви у адноминалној позицији

Ми заступамо тезу да глаголски придеви у адноминалној позицији могу имати динамичко (тј. глаголско, партиципско) значење. При томе, сматрамо да се оно може у великом броју случаја идентификовати помоћу параметара за разликовање пасивне од просте копулативне конструкције, који су издвојени у радовима Ксеније Милошевић (1973), Стефана Стојановића (2016) и др. Овом приликом ћемо размотрити дате чланке и покушати да установимо колико су изнети критеријуми применљиви приликом анализе адноминалних глаголских придева.

Будући да, као што је већ истакнуто, глаголски придеви и у адноминалном (а нарочито у постноминалном)⁵ положају задржавају могућност увођења

4 Свршени глаголи су одабрани због тога што се често јављају у адноминалној позицији, али би се по релативно сличном моделу могао анализирати и ТПП од несвршених глагола (нпр. *кречена соба*), што би требало показати у неком од наредних радова. Такође, у грађу су, наравно, ушли искључиво примери у којима се адноминално употребљен глаголски придев значењски не разликује од полазне глаголске лексеме.

5 Постноминални положај обично заузима апозитив, али понекад то може бити и атрибут (нпр. *људи избегли са тог подручја*).

одредбених и допунских чланова,⁶ настојаћемо првенствено да утврдимо да ли такви додатни конституенти могу послужити као индикатори категоријалног статуса одговарајуће јединице.

2.1. Глаголски придеви уз одредбу времена

Као и у случају предикатских конструкција са глаголом *јесам* / *бити*, временски адвербијали представљају најпоузданији индикатор адјективног или вербалног карактера одређене јединице у адноминалној позицији. Наиме, када РГП или ТГП свршеног глагола модификује некаква темпорална одредба која указује на перфективни карактер радње, тачније на њено извршење, започињање и сл. у одређеном тренутку у прошлости⁷ (нпр. с прилозима *давно*, *недавно*, *малочас*, те уз конструкције с предлозима *пре*, *након*, *у*, *на*, *уочи* или везницима *пре него што*, *након што*, *пошто* итд.), можемо рећи да је значење датог израза партиципско.

- (1) Нашавши испрва тржишну „нишу” у објављивању раних радова својих генерацијских ортака и познаника, екипа из Контраста ускоро открива како за **давно умрле** писце не важи закон о ауторским правима. (Баздуљ, 2020)
- (2) Имао је дугу руку, а преко десне руке, испод лакта, **давно зараслу** рану, која је сад била само једна, смежурана, црвена, пруга. (Црњански, 1962)
- (3) Brojni su primeri izgradnje na zelenim površinama unutar gradskog bloka, ili izgradnje novog višespratnog objekta na razdaljini od nekoliko metara od stare, **pre više decenija izgrađene** zgrade. (Petovar, 2010)
- (4) Чаћава измаглица сутона још више је појачавала пустош снежних поља, а врзине и ретко дрвеће подсећали су на пожар, **касно угашен**. (Ђосић, 1954)

Евидентно је да су овде посреди радње које су се одиграле у конкретном прошлом тренутку. Самим тим, информација о актуелности стања које је резултат обављене радње није синтаксички кодирана, већ се посредно изводи на нивоу прагматике и из семантичких карактеристика глаголске лексеме (нпр. ако је

6 Могућност увођења зависних чланова уз адноминалне глаголске придеве потврђена је великим бројем примера из корпуса (за квантитативну анализу в. de Kok et al., 2017), по чему се они разликују од попридевљених герунда (исп. нпр. *дуго залазеће сунце*; в. Стевановић, 1950: 68–69).

7 Треба напоменути да, уколико ТГП и РГП свршеног вида уз именичку јединицу чувају своје динамичко (партиципско) значење, они се преваходно везују за прошли временски план, при чему је одговарајућа радња типично једнократна и дешава се пре радње означене реченичним предикатом (нпр. *Нашао је давно [= још пре проналаска] пожутеле фотографије*). Знатно ређе је радња понављана у прошлости (нпр. *сто пута виђени сценарио*), а чини се да она по изузетку може фигурирати и у неререференцијалној садашњости (*Ovaj odnos је veoma bitan за očuvanje okoline, jer ukazuje kolike су objektivne mogućnosti farме da pravilno upotrebi сви godišnje произведени количину [= количину коју годишње произведе] stajnjaka gajenih grla*), па чак и у будућности (нпр. *Марко ће пажљиво анализирати све предлоге и потом поређати размотрене опције [= опције које буду размотрене] по квалитету*).

неко у прошлости умро, подразумева се да и даље није жив).⁸ Овакву поставку најбоље поткрепљују ретки примери у којима се надређеним реченичним предикатом (и његовим допунама) експлицитно поништава резултат радње означене глаголским придевом.

- (5) *Naprotiv, u meni се пробудио **давно zaspali** borac i diplomirala sam u narednom ispitnom roku, za manje od mesec dana.* (Danilov Marjanović, 2019)
- (6) *Ivanov je optužen da je mito primao – ni manje ni više – od Aleksandra Fomina, jednog od osnivača građevinske kompanije Olimpistitroj koja je radila na **rekonstrukciji i ponovnoj izgradnji tokom rata uništenih** zgrada u ukrajinskom Marijupolju.* (Terzin, 2024)
- (7) ***Nedavno obnovljeni** trotoari u Cetinjskoj ulici **zjape od izvaljenog kamena.*** (Sredanović, 2023)

Нарочито је важно истаћи да сви претходни примери илуструју управо радње, а не стања, која такође могу фигурирати на сваком временском плану (укључујући и прошлост). Погледајмо следеће реченице:

- (8) *Prema turskom popisu, od 1.546 sela u severnoj Srbiji, naseljenih ima 592, opustelih 721, **od davnina opustelih** selišta 233; ukupno 6.586 poreskih obveznika.* (Hiljadu sedamsto četrdeset prva, n.d.)
- (9) *Homer još živi, doista prisutan; prema svakoj otvorenoj duši među nama on stoji oči u oči; a Grčka, gde je ona? **Opustela** već **hiljadama godina** [...].* (Karlajl, 1988)
- (10) *Na jednom kraju Logosa pronaći ćete **dugo napuštenu** zgradu sa velikim dimnjakom, nekada fabriku sapuna od maslina.* (Paxos i Antipaxos, 2017)

Као што се може видети, РГП и ТГП се овде понашају као прави придеви – изгубили су инхерентну глаголску категорију перфективног вида и почели су да исказују стање, захваљујући чему су стекли способност да се уланчавају са прилошким јединицама за меру времена, које означавају период током којег је одговарајућа особина актуелна (поред наведених, исп. и прилоге *увек, стално, константно* и сл.).

Треба имати у виду да поједине прилошке јединице (чак и у споју са истом глаголском лексемом), зависно од контекста, могу имати и пунктуално (одн. глаголско; пр. 11) и дуративно (одн. придевско; пр. 12) тумачење.

- (11) *Настанак самог текста засигурно претходи походима персијске војске која је у деценији по Теодоровом упокојењу опустошила целу област*

⁸ На сличан начин се може анализирати и РГП у примеру *imitirao je ... nekog davnog izbeglog novinara*, који Спасојевићева (2022: 137) на прагматичкој основи тумачи придевски, премда је у реченици експлицитан пунктуални прилог *давно*, што по овде предложеном моделу упућује на глаголско читање.

[...] Тада **разорен**, Сикеон се више не помиње у историјским изворима. (Миљковић, 2017) [Шта се са Сикеоном тада десило?]

- (12) Дошао је у Епархију, некада најсрећенију, тада **разорену**. (Епископ Симеон Злоковић, n.d.) [Каква је тада била Епархија?]

Засебну целину представљају примери са адвербијалима који упућују на временски распон у оквиру ког је једна радња у целости извршена, тј. приведена крају. За разлику од претходне групе, глаголски придеви у датом случају задржавају партиципску семантику.

- (13) I pojavio se sa likom preko noći **ostarelog** čoveka.⁹ (Simic, 2023)

- (14) I da se opet vratimo na onih 10.000 ekspresno **sakupljenih** glasova za kandidaturu. (Momirov, 2017)

- (15) Uz probleme sa kolenom, uz brzo **stvorenu** brejk šansu Serundola [...], Đoković je morao da se bori sa mnogo više faktora nego što je to priželjkivao. (Nikolić, 2024)

2.2. Глаголски придеви уз остале прилошке одредбе

Пишући о улози прилошких одредаба у процени пасивног или копулативног карактера конструкција са ТГП-ом, Ксенија Милошевић (1973: 430) констатује да оне „немају пресудан значај” и да „сасвим обично могу да прате и *part. pass.* у адјективној функцији”. Начелно прихватимо овакву тезу, али бисмо је овом приликом додатно разрадили. Наиме, разлози за овакав двоструки потенцијал адвербијала јесу вишеструки. Пре свега, неки пратећи аспекти конкретне радње која је већ извршена у прошлости свакако могу бити релевантни за актуелни резултат те радње. На пример, синтагма *зграда уништена услед прошлогодишњег разорног земљотреса*, која садржи одредбу узрока, може описивати не само комплетирану радњу која се „усидрује” у одређени тренутак у прошлости (исп. *зграда у сјекунди уништена услед прошлогодишњег...* [глаголско значење]) већ и тренутно стање које је директна последица узрока смештеног у прошлост (исп. *зграда и даңдс уништена услед прошлогодишњег...* [придевско значење]).

Такође, адвербијалом се може указивати и на одређене моменте који су симултани (и у датом тренутку повезани) са стањем означеним адјективизованим глаголским придевом; дакле, у том случају опет је посреди придевско значење. Таква могућност важи готово за све типове одредаба: узрочну (нпр. *већ нека време отворен нон-стоп због повећаног обима посла*), концесивну (нпр. *и даље ухапшен упркос сталном противљењу јавности*), месну (нпр. *већ неколико годџица обешено са крова*), циљну (нпр. *већ два даңа затворен ради спречавања нових инцидената*), инструменталну (нпр. *годџицама обмотан жицом*), агентивну (нпр. *дуга заборављен од стране свог народа*) итд. Дакле, попридевљен ТГП

9 Дати пример показује да глагол *остарети* може бити акционално употребљен, тј. да се не своди увек на значење резултата, стања, што је у супротности са Белићевим (1937: 131–132) виђењем.

(и РГП), осим тога што понекад представља резултат одређене радње која се везује искључиво за прошлост (в. претходни пасус), неретко може фигурирати истовремено са актуелним прилошким елементима одговарајуће ситуације.

Како бисмо илустровали испреплетеност потенцијалних значења глаголских придева уз адвербијале, можемо размотрити следећи пример:

- (16) Trange frange nabavka polovne tehnike, 20+ godina stare, **prizemljene zbog nedostatka delova** (znaci ne u letnom stanju), sa sumnjivim rokom trajanja je u najmanju ruku losa. (Stojko, 2021)

Конструкција са ТГП-ом овде има чак три потенцијална значења: 1) техника је приземљена ('приземљили су је') у прошлости због делова који су у исто то време недостајали (глаголско значење); 2) техника је приземљена ('налази се на земљи') у овом тренутку због делова који су пре тога недостајали (придевско значење); 3) техника је приземљена ('налази се на земљи') у овом тренутку због делова који још увек недостају (придевско значење).

Ипак, у целини гледано, треба истаћи да адвербијали неретко сигнализирају динамички моменат у семантици глаголског придева (исп. и Ulrich, 2011: 4–5). Према нашим налазима, у томе предњаче одредбе средства, друштва, а за њима и вршиоца радње (агенса), које најчвршће „усидрују” ситуацију у прошли тренутак и дају јој догађајни карактер. Ово је практично правило када су посредни радње чији је резултат стање које не захтева додатну потпору или енергију да би се одржало (нпр. **дуго разбијен палицом наспрам дуго подбочен палицом*).

С друге стране, постоје и неки типови одредаба који се чешће користе уз придеве. Тако, на пример, адвербијали мере начелно сигнализирају стативно, тј. адјективно значење, нарочито у одсуству других допунских или одредбених речи.

- (17) Очи су јој гледале мутно; била је уморна, сасвим отупелих мисли; упола је спавала и шила, једва је чула његов глас. (Цанкар, 1981)
- (18) Turski dugački krivi nož, dugačak, vrlo savijen nož [...]. (Staznaci.com, n.d.)

Наравно, практично сваки прилог за меру може се трансформисати у прилог за интензитет радње и користити се уз глаголске речи. С тим у вези, ако је реченица (по изузетку) проширена адвербијалом времена који указује на динамичност ситуације, читање глаголског придева ће опет бити партиципско.

- (19) Uz to, Babić donosi podsjećanje na davnu, и међувремену сасвим zaboravljenu gestu banjalučkoga biskupa Alfreda Pichlera [...]. (Lovrenović, 2014)

Такође, адвербијал начина без других прилошких конституената типично прераста оквиру глаголске радње и постаје трајна карактеристика којом се

прецизира квалитет одређеног континуираног стања, те упућује на придевско читање.

- (20) Neobično iskrena i **vešto napisana** priča, „Slon na Karlovom mostu” Tomasa Trofimuka neodoljiva je književna slagalica i istinsko uživanje. („Slon na Karlovom mostu”, 2024)

2.3. Глаголски придеви уз рекцијске допуне

Када је реч о рекцијским допунама глаголских придева, оне такође не представљају поуздан индикатор адјективног или партиципског карактера одређене јединице. Овај податак је у вези с тим што се објектима, попут прилошких одредаба, обележавају елементи (тј. учесници, у најширем смислу) какве ситуације који се могу везивати како за конкретну радњу у прошлости, тако и за актуелно стање неког ентитета у одређеном временском оквиру. Тако, на пример, за студента можемо рећи да је *једном приликом ослобођен полагања испита због добро урађеног колоквијума* (глаголско значење), али и да је био ослобођен *плаћања школарине током све четири године студија* (придевско значење); за људе можемо тврдити да су *давно навикли на проблеме* (глаголско значење), али и *већ годинама навикли на неправду* (придевско значење).

2.4. Глаголски придеви уз друге придеве

Ксенија Милошевић (1973) наводи координацију са правим придевима као један од показатеља адјективног карактера предикативно употребљеног ТПП-а (нпр. *Село је пусто и разрушено*). Таква опаска применљива је и на адноминални контекст, што показују следећи примери.

- (21) Полиција у Вашингтону саопштила је да је **стара зарђала** ракета пронађена у гаражи једног локалног човека инертна нуклеарна ракета. (Зарђала нуклеарна ракета, 2024)
- (22) Он, дакле, не може телом да открије суштину егзистенције нити њено порекло, па руку жене, **крваву** и **изударану**, може само *умочити* у апокалипсу, а никако је и живети. (Петровић, 2015)

Ипак, познато је да напоредну конструкцију не морају увек чинити хомофункционални конјункти. Погледајмо следећи пример:

- (23) Даница Чворовић, педесетогодишња домаћица, седи за кухињским столом, љушти кромпир и успут слуша радио. Вечито **замишљена** и **забринута**, вечито **расејана** због силних брига и проблема, **давно остарела**, **пре времена**, загледана је у нешто изван мале, тескобне кухиње. (Ковачевић, 1982)

У датом случају глаголски придев, иако у напоредном односу са правим придевима, има партиципску вредност (на шта указују одредбе *давно* и *пре времена*). Веза са актуелним тренутком може се успоставити на основу прагматичких и лексичкосемантичких параметара (исп. примере 1–4), али није синтаксички детерминисана. Другим речима, у нашем знању о свету похрањена је информација о томе да је старење иреверзибилан процес, због чега можемо претпоставити да је резултат дате радње и даље актуелан. Дакле, хетерофункционална координација се овде лако може објаснити прагматичким чиниоцима (исп. Чудомировић, 2014: 228–232).

2.5. Глаголски придеви и лексичко значење полазног глагола

Према Ксенији Милошевић (1973: 431), за процену вербалног или адјективног карактера ТГП-а у предикативној позицији „најпресуднија је улога лексичкосемантичке класе глагола”. Глаголско читање сигнализира употреба лексеме „која не подразумева битнију квалитативну промјену предмета на који је радња усмјерена” (Милошевић, 1973: 430). Међутим, ауторка не даје попис поменутих глаголских класа, већ се позива на рад руске лингвисткиње Ине Сазонове (1971), у којем се својство динамичности, тј. нерезултативности, везује за тзв. „субјектне” глаголе, чије значење фигурира у сфери когнитивних активности, емоција, али и у физичком домену (нпр. *потеряť* 'изгубити', *найти* 'наћи', *выпить* 'попити'); ту спадају, затим, лексеме чија семантичка структура обухвата семе поседовања и стварања (нпр. *выиграть* 'освојити', *изобрести* 'изумети; осмислити'). Детаљнију класификацију проналазимо у раду Стефана Стојановића (2016), посвећеном истој проблематици којом се бавила и Милошевићева – статусу ТГП-а уз глагол *јесам* / *бити*. Према наводима из овог чланка, динамичко значење подразумевано је начелно код оних прелазних глагола који немају изражену визуелно (или функционално – М. Н.)¹⁰ утврдиву резултативну компоненту.¹¹ То је карактеристично за следеће класе (групе 1, 2 смо преузели из поменутог чланка, 4 и 5 смо нешто прецизније одредили, док смо остале самостално издвојили и дефинисали):

1) креативне глаголе, по чијем извршењу се ствара одређени објекат или се одиграва одређени догађај (нпр. *изумети*, *направити*, *створити*; *извести*, *извршити*, *организовати*, *проузроковати*, *спровести*, *уприличити*; исп. **дуго створен услов*¹²);

2) глаголе тоталне деструкције или прекида, који указују на нестанак неког објекта, смрт, као и на завршетак или коначни прекид неке радње (нпр. *избрисати*, *убити*, *усмртити*; *обуставити*, *прекинути*; исп. **већ два дана убијен мушкарац*);

10 Функционална резултативност може бити важна за глаголе који не означавају физичке радње (нпр. у случају глагола когниције).

11 Приликом издвајања глаголских класа аутор се углавном водио радовима Ксеније Милошевић, Јурија Књазева и Јелене Красиљникове.

12 Као што се може видети, као маркер инхерентног динамичког карактера одређеног глагола и овде користимо немогућност колоцирања са прилошким јединицама које указују на имперфективност радње, одн. стања, попут прилога *дуго* (в. 2.1).

3) глаголе који подразумевају говорење или емитовање таласа, енергије (*замолити, изговорити, објаснити, отпевати, прочитати* [наглас], *рећи; испустити* [звук], *одаслати* [енергију], *одбити* [зрак]; исп. **данима изговорена истина*);

4) глаголе посесивне семантике, који означавају „пренос посесивности, власништва” (Стојановић, 2016: 205) (нпр. *дати, добити, купити, освојити*; исп. **три године освојена награда*), при чему бисмо додали да је у питању трајни, а не привремени пренос (исп. *неколико дана позајмљена књига*);

5) глаголе премештања, покретања неког објекта (нпр. *бацити, донети, испалити, одвести, продрмати, шутнути*; исп. **неко време донет пакет*);

6) глаголе краћег физичког контакта у чијој значењској структури нису експлициране семе визуелно опаљљивих последица радње (нпр. *дотаћи, ошамарити, пипнути, ударити*; исп. **дуго ударен момак*);

7) глаголе коришћења (нпр. *искористити, употребити*; исп. **годинама искоришћен уређај*);

8) глаголе когнитивне или перцептивне обраде који не подразумевају упадљиву промену менталног статуса стимулуса, било да је реч о доживљавању или побуђивању (код другог) одговарајућих психичких процеса (*анализирати*¹³, *видети, приметити, размотрити; показати, предочити*; исп. **месецима размотрени приговори наспрам дуго заборављена црква*).

Наведене лексичкосемантичке класе делом су индикативне и у случају РГП-а, с тим што глагол у том случају мора бити непрелазан и медијалан – радња се концептуализује без учешћа агенса, тј. као да се дешава „сама од себе”: нпр. *изникло цвеће, настала паника* (1. група), *ишчезла љубав, нестале успомене* (2. група), *запиштала сирена, засијала звезда* (3. група), *залутала девојка, попадало воће, уздрхтала рука* (5. група), *осванула фотографија* (8. група).

Ако погледамо наведене лексичкосемантичке класе, можемо закључити да оне обухватају превасходно глаголе којима се указује на нестабилност одређеног ентитета на егзистенцијалном плану – његово настајање или нестајање (1. и 2. група) или пак привремено постојање (3. група), на промену његове сфере постојања, тј. места или припадности (4. и 5. група), на остваривање (физичког или психичког) контакта са објектом без значајне промене његових карактеристика (6, 7. и 8. група). Уопште узев, можемо рећи да су овде обједињена два значењски наизглед супротстављена глаголска блока: један подразумева радње које стварају, укидају или транслоцирају одређени ентитет, а други радње које практично ни на који начин не мењају његова својства.

13 Наравно, у складу с предметом рада, када су посреди двовидски глаголи (попут *анализирати*), узимамо у обзир искључиво њихове перфективне реализације. С тим у вези, можемо рећи нпр. *дуго анализиран феномен*, али је у том случају ГПП несвршеног вида. Овакви примери показују да синтаксичка дистрибуција партиципски употребљених глаголских придева зависи од њихових аспектуалних карактеристика, због чега би у будућности било корисно спровести слично истраживање на материјалу имперфективних глагола.

Ипак, и једној и другој подгрупи заједничко је то што у коначници не остављају визуелно или функционално релевантан „траг” на објекту.

Што се тиче критеријума видског лика, он има релативно ниску предиктивност у процени нерезултативне природе одређеног глагола. Наше истраживање показује да се у овом погледу издвајају семелфактивни глаголи. Другим речима, стативност је теже остварива уколико је радња конципирана као моментална, што значи да не поседује припремну и консеквентну фазу, већ једино кулминативну (в. Moens/Steelman, 1988: 16–17).

Такође, треба нагласити да наведени списак глаголских класа свакако није коначан, нити представља апсолутни критеријум помоћу којег је са потпуном сигурношћу могуће предвидети да ли је одређени глагол подложен правој адјективизацији. С тим у вези, сматрамо да је резултативност, иако чврсто везана за глаголску семантику, прагматички донекле „растегљива” категорија, и то првенствено када су у питању тзв. општерезултативни глаголи (тј. они који у својој догађајној структури подразумевају консеквентну фазу, одн. последично стање). Погледајмо следећи пример:

(24) **Дуго избрисани** из редова вожње, ноћни возови поново улазе у моду.
(Чворовић, 2024)

Овде попридевљени ТПП *избрисани* (иако типично нерезултативан – в. 2. групу) означава стање које је очигледно релевантно за дату реченичну ситуацију: на његовој основи се гради предикатска радња, која га на крају смењује, тј. поништава.

На трагу претходних разматрања, закључићемо ово потпоглавље запажањем да је резултативност одговарајућег глагола на неки начин „појачана” уколико се она доживљава као супротност подразумеваном (или очекиваном) стању ентитета, тј. као привремени „отклон” од уобичајене конфигурације објекта. Чини се да је управо зато, на пример, одредбе *дуго*, *данима*, *годинама* лакше користити уз облике *позајмљен*, *одузет* (нпр. *годинама одузето право*), *изгубљен*, *заустављен* него уз форме *дат*, *узет*, *(про)нађен*, *прекинут*.

2.6. Глаголски придеви и лексичко значење реченичног предиката

Поставља се питање да ли и лексичко значење надређеног глагола, тј. реченичног предиката, може бити индикатор категоријалног статуса адноминалног ТПП-а или РПП-а. С тим у вези, приметили смо да, уколико се на месту предиката нађу креативни глаголи који уз себе имају објекатску или субјекатску синтагму са глаголским придевом, намеће се стативно (тј. придевско) тумачење.

(25) *Budući da je moda sve izloženija, u fazi rasta raste konkurencija, a **nastaju modificirani** proizvodi koji se nude po nižim cenama.* (Avakumović i dr., 2011)

- (26) Ozbiljne pretnje daljem narušavanju socio-ekonomske strukture prepoznaju se u izraženoj depopulaciji u mnogim opštinama uz intenziviranje demografskog starenja, što stvara devastirana područja ponekad bez kritične mase stanovnika za dalji razvoj. (*Nacionalna strategija*, 2012)

Глаголско тумачење је у оваквим примерима немогуће због тога што радња означена глаголским придевом у адноминалној позицији по правилу претходи предикатској радњи и резултативна је за њу (в. 2.1, фусноту 7), што у датом случају није остварљиво. Ово је нарочито занимљиво због чињенице да, као што је већ назначено, креативни глаголи могу изискивати и глаголско читање, али једино у случају да је од њих формиран сам глаголски придев (в. 2.5, групу 1).

3. Закључна разматрања

У овом раду пошли смо од претпоставке да адноминални (тј. атрибутски и апозитивни) глаголски придеви у српском језику могу имати не само адјективно већ и партиципско значење, што је податак који, колико је нама познато, досад није привлачио нарочиту пажњу домаћих лингвиста.¹⁴ Дату тезу поткрепили смо примерима у којима пунктуални адвербијал указује на догађајни карактер одговарајуће јединице (нпр. *давно срушена зграда*), тј. на извршење *радње* (или једне њене фазе) у одређеној временској тачки (што одликује и предикатски употребљене перфективне глаголе). Наравно, оваква темпорална локализација није могућа код придевских речи (исп. **давно срећан човек*, **давно успешна жена*). Дакле, активација динамичког момента (тј. аспектуалне грамеме) у семантичкој структури глаголског придева има одређене реперкусије на синтаксичком нивоу. С тим у вези, заступамо мишљење да традиционални семантички критеријум (привременост vs сталност својства) није довољно прецизан, објективан и релевантан у датом контексту (на пример, дуративност стања означеног придевом *срећан* или *бесан* може, зависно од контекста, бити врло флексибилна).¹⁵ Шире гледано, када је реч о перфективним глаголима (који су овде обрађени), сматрамо да кључну дистинкцију између партиципа и придева и не треба тражити на плану трајања (исп. Фекете, 2007: 289–290), већ у опозицији између догађаја (који подразумева динамику и промену, тј. евентивно значење – исп. Mourelatos, 1978)¹⁶ и стања (као „датости” коју одликује стабилност и пасивност). Узевши све то у обзир, истичемо да глаголске придеве уз именичку јединицу не треба по аутоматизму изједначавати са правим адјективима (што се често чини на основу њихове реченичне дистрибуције),

14 С друге стране, у литератури на енглеском језику ово питање је детаљније размотрено на чврстим теоријским основама (в. нпр. Sleeman, 2011).

15 Исто тако, у примеру *Аналијина најмлађа снаја ... сва зацептјела, стала би пред свекра* (Спасојевић, 2022: 36), иако је посреди краткотрајно стање, пре бисмо говорили о придевској вредности облика *зацептјела*, на шта упућује интензификатор *сва*, који, попут других одредаба мере, у минималном контексту типично указује на адјективни карактер одговарајуће јединице (в. 2.2).

16 Догађаје у овом смислу представљају и неки традиционално схваћени перфективни медијални глаголи (нпр. *заволети*, *запазити*) – будући да се и њима указује на некаку промену стања ствари.

већ је пожељно имати у виду могућност да се њима и у савременом српском језику понекад, како пише Белић (1937: 132), „скраћује каква реченица”, што имплицира њихов глаголски карактер. Осим тога, треба нагласити да се овакве конструкције, иако несумњиво чешће у писаном језику, срећу у различитим регистрима и нису изразито стилски маркиране и ограничене (на супрот партиципским образовањима на *-вши*, *-м[и]* и *-ћи* – в. Суботић, 1984; Јовановић, 2021).

У централном делу чланка размотрили смо главне критеријуме за разликовање глаголске од придевске вредности ТГП-а и РГП-а у адноминалној позицији. Истраживање је показало да се у ову сврху могу користити параметри за утврђивање пасивног или копулативног карактера конструкција са глаголом *јесам* / *бити* и ТГП-ом у предикативној позицији. Оваква подударност наводи на закључак да се дуална природа глаголских придева очитује не само у предикативној већ и у атрибутској и апозитивној позицији. Спроведена анализа показује да апсолутни критеријум представља једино већ поменуто експлицирана темпорална одредба, која обично недвосмислено упућује на динамичко или стативно читање одговарајуће јединице. Уколико она изостаје, треба обратити пажњу на друге (премда мање поуздане) индикаторе: лексичко значење глаголског придева и реченичног предиката, остале адвербијале и координиране конституенте.

Запажања изнета у овом раду сведоче у прилог нарочитом категоријалном статусу глаголских придева у српском језичком систему. Уз ослањање на представљену грађу, у наредним истраживањима ово питање би требало расветлити у контексту судбине партиципа у нашем језику и учења о граматичким категоријама и врстама речи.

Напомена: Овај рад је финансирано Министарство науке, технолошког развоја и иновација Републике Србије према Уговору број 451-03-66/2024-03/200174 од 5. фебруара 2024. године, који је склопљен са Институтом за српски језик САНУ.

Литература

Белић, А. (1937). Више семантике!. *Наш језик*, V(5–6), 129–135.

[Belić, A. (1937). Više semantike!. *Naš jezik*, V(5–6), 129–135]

Белић, А. (1998). *О језичкој природи и језичком развоју*. Београд: Завод за издавање уџбеника.

[Belić, A. (1998). *O jezičkoj prirodi i jezičkom razvitku*. Beograd: Zavod za izdavanje udžbenika]

Јовановић, В. (2021). Поглед на партиципска образовања на *-ћи*, *-вши* и *-м(и)* из угла лексикографског описа савременог српског језика. *Јужнословенски филолог*, LXXVII(2), 157–183. <https://doi.org/10.2298/JFI2102157J>

- [Jovanović, V. (2021). Pogled na participiska obrazovanja na -ći, -vši i -m(i) iz ugla leksikografskog opisa savremenog srpskog jezika. *Južnoslovenski filolog*, LXXVII(2), 157–183. <https://doi.org/10.2298/JFI2102157J>]
- Јовановић, Ј. (2013). Обрада трпних придева у дескриптивним речницима српског језика. У Л. Крумова-Цветкова, Д. Благоева, С. Колковска (Eds.), *70 години бългурска академична лексикографија, доклади от Шестата национална конференција с меѓународно учасће по лексикографија и лексикологија* (pp. 203–210). Софија: Академично издателство „Проф. Марин Дринов”.
- [Jovanović, J. (2013). Obrada trpniх prideva u deskriptivnim rečnicima srpskog jezika. U L. Krumova-Cvetkova, D. Blagoeva, S. Kolkovska (Eds.), *70 godini blgarska akademichna leksikografiya, dokladi ot Shestata nacionalna konferenciya s mezhduнародно uchasće po leksikografiya i leksikologiya* (pp. 203–210). Sofiya: Akademichno izdatelstvo „Prof. Marin Drinov”]
- Милошевић, К. (1973). Темпорално значење и синтаксичка вриједност конструкција Cop (praes.perf.) + part.pass. у српскохрватском језику. *Јужнословенски филолог*, XXX(1–2), 423–437.
- [Milošević, K. (1973). Temporalno značenje i sintaksička vrijednost konstrukcija Cop (praes.perf.) + part.pass. u srpskohrvatskom jeziku. *Južnoslovenski filolog*, XXX(1–2), 423–437]
- Новокмет, С. (2013). Радни глаголски придев у функцији придева – семантичка класификација. *Липар – часопис за књижевност, језик, уметност и културу*, 52, 63–76.
- [Novokmet, S. (2013). Radni glagolski pridev u funkciji prideva – semantička klasifikacija. *Lipar – časopis za književnost, jezik, umetnost i kulturu*, 52, 63–76]
- Пешикан, М. (1959). Неке напомене о развоју активних партиципа у српскохрватском језику. *Зборник за филологију и лингвистику*, II, 88–106.
- [Pešikan, M. (1959). Neke napomene o razvoju aktivnih participa u srpskohrvatskom jeziku. *Zbornik za filologiju i lingvistiku*, II, 88–106]
- Пешковски, А. М. (2001). *Русский синтаксис в научном освещении* (8-ое изд.). Москва: Языки славянской культуры.
- [Peshkovski, A. M. (2001). *Russkij sintaksis v nauchnom osveshenii* (8-oe izd.). Moskva: Yazyki slavyanskoj kultury]
- Пипер, П., Антонић, И., Ружић, В., Танасић, С., Поповић, Љ., Тошовић, Б. (2005). *Синтакса савременога српског језика. Проста реченица*. Београд: Институт за српски језик, Београдска књига, Матица српска.
- [Piper, P., Antonić, I., Ružić, V., Tanasić, S., Popović, Lj., Tošović, B. (2005). *Sintaksa savremenoga srpskog jezika. Prosta rečenica*. Beograd: Institut za srpski jezik, Beogradska knjiga, Matica srpska]
- Пипер, П., Клајн, И., Драгићевић, Р. (2022). *Нормативна граматика српског језика* (4. изд.). Нови Сад: Матица српска.

- [Piper, P., Klajn, I., Dragičević, R. (2022). *Normativna gramatika srpskog jezika* (4. izd.). Novi Sad: Matica srpska]
- Сазонова, И. К. (1971). Семантички фактор в формировании вторичного лексического значения слова. *Вопросы языкознания*, 6, 99–108.
- [Sazonova, I. K. (1971). Semantickij faktor v formirovanii vtorichnogo leksicheskogo znacheniya slova. *Voprosy yazykoznanija*, 6, 99–108]
- Спасојевић, А. (2022). *Попридевљавање радног глаголског придева у српском језику (граматичко-семантички и лексикографски аспект)* (необјављена докторска дисертација). Филолошки факултет, Београд.
- [Spasojević, A. (2022). *Popridevljavanje radnog glagolskog prideva u srpskom jeziku (gramatičko-semantički i leksikografski aspekt)* (neobjavljena doktorska disertacija). Filološki fakultet, Beograd]
- Спасојевић, М. (2011). Радни глаголски придев у систему врста речи. *Наш језик*, XLII(1–2), 25–39.
- [Spasojević, M. (2011). Radni glagolski pridev u sistemu vrsta reči. *Naš jezik*, XLII(1–2), 25–39]
- Станојчић, Ж., Поповић, Љ. (2016). *Грамматика српског језика* (16. изд.). Београд: Завод за уџбенике.
- [Stanojčić, Ž., Popović, Lj. (2016). *Gramatika srpskog jezika* (16. izd.). Beograd: Zavod za udžbenike]
- Стевановић, М. (1950). Попридевљавање глаголског придева на -ћи. *Јужнословенски филолог*, XVIII(1–4), 55–85.
- [Stevanović, M. (1950). Popridevljavanje glagolskog prideva na -ći. *Južnoslovenski filolog*, XVIII(1–4), 55–85]
- Стевановић, М. (1958). Још нешто о придевској функцији радног глаголског придева. *Наш језик*, IX(3–4), 86–92.
- [Stevanović, M. (1958). Još nešto o pridevskoj funkciji radnog glagolskog prideva. *Naš jezik*, IX(3–4), 86–92]
- Стевановић, М. (1969). *Савремени српскохрватски језик II*. Београд: Научна књига.
- [Stevanović, M. (1969). *Savremeni srpskohrvatski jezik II*. Beograd: Naučna knjiga]
- Стојановић, С. (2016). Лексичко значење трпних партиципа на -н, -т у предикативној функцији и њихова способност да изразе резултативно значење. На материјалу српског и руског језика. *Славистика*, XX, 197–207.
- [Stojanović, S. (2016). Lexičko značenje trpnih participa na -n, -t u predikativnoj funkciji i njihova sposobnost da izraze rezultatивно значење. Na materijalu srpskog i ruskog jezika. *Slavistika*, XX, 197–207]
- Суботић, Љ. (1984). Судбина партиципа у књижевном језику Срба у 19. веку. *Прилози проучавању језика*, 20, 3–76.
- [Subotić, Lj. (1984). Sudbina participa u književnom jeziku Srba u 19. veku. *Prilozi proučavanju jezika*, 20, 3–76]
- Ушакова, Л. И. (2003). К вопросу об адъективации причастий в современном русском языке. In В. Ф. Прохоров (Ed.), *Филологические исследования* :

международный сборник научных трудов (pp. 337–345). Белгород–Запорожье: Белгородский государственный университет, Запорожский юридический институт МВД Украины.

[Ushakova, L. I. (2003). K voprosu ob adektivaciji prichastij v sovremennom rusском yazyke. In V. F. Prohorov (Ed.), *Filologicheskie issledovaniya : mezhdunarodnyj sbornik nauchnyh trudov* (pp. 337–345). Belgorod–Zaporozhe: Belgorodskij gosudarstvennyj universitet, Zaporozhskij yuridicheskij institut MVD Ukrainy]

Фекете, Е. (2007). Између пасива и адјектива. *Зборник Матике српске за славистику*, 71/72, 293–304.

[Fekete, E. (2007). Između pasiva i adjektiva. *Zbornik Matice srpske za slavistiku*, 71/72, 293–304]

Чудомировић, Ј. (2014). Прототипични и маргинални напоредни везници / координатори: пример координатора што... што. *Књижевност и језик*, LXI(3–4), 219–235.

[Čudomirović, J. (2014). Prototipični i marginalni naporedni veznici / koordinatori: primer koordinatora što... što. *Književnost i jezik*, LXI(3–4), 219–235]

de Kok, D., Fischer, P., Dima, C., Hinrichs, E. (2017). Distributional regularities of verbs and verbal adjectives: Treebank evidence and broader implications. In J. Hajič (Ed.), *TLT16: Proceedings of the 16th International Workshop on Treebanks and Linguistic Theories* (pp. 1–9). Prague: TLT.

Moens, M., Steedman, M. (1988). Temporal Ontology and Temporal Reference. *Computational Linguistics*, 14(2), 15–28.

Mourelatos, A. (1978). Events, processes, and states. *Linguistics and Philosophy*, 2 (3), 415–434.

Shagal, K. (2017). *Towards a typology of participles* (neobjavljena doktorska disertacija). University of Helsinki, Helsinki.

Sleeman, P. (2011). Verbal and adjectival participles: Position and internal structure. *Lingua*, 121/10, 1569–1587. <https://doi.org/10.1016/j.lingua.2011.05.001>

Ulrich, S. (2011). On the trail of the Serbian present active participle. In K. B. Karl, G. Krumbholz, M. Lazar (Eds.), *Beiträge der Europäischen slavistischen Linguistik (POLYSLAV)* (pp. 254–263). München: Verlag Otto Sagner. <https://doi.org/10.5167/uzh-49700>

Извори

Баздуљ, М. (2020, 10. фебруар). Винавер(и) из Клаоничке улице. *Политика*. <https://www.politika.rs/scc/clanak/447586/Vinaver-i-iz-Klaonicke-ulice>

[Bazdulj, M. (2020, 10. februar). Vinaver(i) iz Klaoničke ulice. *Politika*. <https://www.politika.rs/scc/clanak/447586/Vinaver-i-iz-Klaonicke-ulice>]

Епископ Симеон Злоковић. (n.d.) Bogoslovija Svetog Save. <https://www.bogoslovijasvetogsave.edu.rs/blog/episkop-simeon-zlokovic/79/>

[Episkop Simeon Zloković. (n.d.) Bogoslovija Svetog Save. <https://www.bogoslovijasvetogsave.edu.rs/blog/episkop-simeon-zlokovic/79/>]

- Зарђала нуклеарна ракета пронађена је у мушкој гаражи у САД. (3. фебруар 2024). КОНА. <https://www.koha.net/sr/lemsh/nje-rakete-e-ndryshkur-berthamore-gjendet-ne-garazhin-e-nje-burri-ne-shba>
- [Zarđala nuklearna raketa pronađena je u muškoj garaži u SAD. (3. februar 2024). КОНА. <https://www.koha.net/sr/lemsh/nje-rakete-e-ndryshkur-berthamore-gjendet-ne-garazhin-e-nje-burri-ne-shba>]
- Ковачевић, Д. (1982). *Балкански шпијун*. <https://skolskabibliotekassnb.wordpress.com/wp-content/uploads/2015/01/dusan-kovacevic-balkanski-spijun.pdf>
- [Kovačević, D. (1982). *Balkanski špijun*. <https://skolskabibliotekassnb.wordpress.com/wp-content/uploads/2015/01/dusan-kovacevic-balkanski-spijun.pdf>]
- Миљковић, Б. (2017). *Чудотворна икона у Византији*. Београд: Византолошки институт Српске академије наука и уметности.
- [Miljković, B. (2017). *Čudotvorna ikona u Vizantiji*. Beograd: Vizantološki institut Srpske akademije nauka i umetnosti]
- Петровић, А. (2015). *Структура идентитета и митолошка поетика Растка Петровића* (необјављена докторска дисертација). Филолошко-уметнички факултет, Крагујевац.
- [Petrović, A. (2015). *Struktura identiteta i mitološka poetika Rastka Petrovića* (neobjavljena doktorska disertacija). Filološko-umetnički fakultet, Kragujevac]
- Ђосић, Д. (1954). *Корени*. <https://gimnazijadg.wordpress.com/wp-content/uploads/2011/08/dobrica-cosic-koreni.pdf>
- [Ćosić, D. (1954). *Koreni*. <https://gimnazijadg.wordpress.com/wp-content/uploads/2011/08/dobrica-cosic-koreni.pdf>]
- Џанкар, И. (1981). *На кланцу. Краљ Бетајнове*. Београд: Просвета – Нолит – Завод за уџбенике и наставна средства.
- [Sanjar, I. (1981). *Na klanacu. Kralj Betajнове*. Beograd: Prosveta – Nolit – Zavod za udžbenike i nastavna sredstva]
- Црњански, М. (1962). *Сеобе. Друга књига*. <https://www.mcrnjanski.rs/ideje/slike/Milos-Crnjanski-Seobe-2.pdf>
- [Crnjanski, M. (1962). *Seobe. Druga knjiga*. <https://www.mcrnjanski.rs/ideje/slike/Milos-Crnjanski-Seobe-2.pdf>]
- Чворовић, Д. (2024, 14. јануар). ПОВРАТАК У БУДУЋНОСТ У - КУШЕТУ: Усред економске, енергетске и еколошке кризе, на европске пруге враћа се мода ноћних возова. *Новости*. <https://www.novosti.rs/c/planeta/svet/1322254/povratak-buducnost-kusetu-usred-ekonomske-energetske-ekoloske-krize-evropske-pruge-vraca-moda-nocnih-vozova>
- [Čvorović, D. (2024, 14. januar). POVRATAK U BUDUĆNOST U - KUŠETU: Usred ekonomske, energetske i ekološke krize, na evropske pruge vraća se moda noćnih vozova. *Novosti*. <https://www.novosti.rs/c/planeta/svet/1322254/povratak-buducnost-kusetu-usred-ekonomske-energetske-ekoloske-krize-evropske-pruge-vraca-moda-nocnih-vozova>]

- Avakumović, J., Savanović, G., Aksentijević Jelić, A., Avakumović, J. (2011). Marketing istraživanje tržišta za konkretnim modnim proizvodom. In K. Kostić (Ed.), *Operacioni menadžment u funkciji održivog ekonomskog rasta i razvoja Srbije 2011–2020. : zbornik radova / VIII skup privrednika i naučnika* (pp. 99–106). Beograd: Fakultet organizacionih nauka.
- Danilov Marjanović, D. (2019). *Kako mi je trudnoća pomogla da nađem svoj put*. Centar za mame. <https://centarzamame.rs/blog/2019/06/12/kad-trudnoca-izbistri-prioritete/>
- Hiljadu sedamsto četrdeset prva. (n.d.) In *Wikipedia*. <https://sh.wikipedia.org/wiki/1741>
- Karlanj, T. (1988). *O herojima, kultu heroja i herojskom u istoriji* (Božidar Knežević, prev.) [Junak kao pesnik – osvrt na Dantea]. Нови стандард. <https://standard.rs/2020/05/28/junak-kao-pesnik/>
- Lovrenović, I. (2014). *Papa u Sarajevu*. <https://ivanlovrenovic.com/clanci/sarajevski-dnevnik/papa-u-sarajevu>
- Momirov, N. (2017, 4. mart). Mila Alečković: Emanacija lične pohlepe i kolektivne zbunjenosti. *Koreni – list Srba u rasejanju*. <https://www.koreni.rs/mila-aleckovic-emanacija-licne-pohlepe-i-kolektivne-zbunjenosti/>
- Nacionalna strategija održivog korišćenja prirodnih resursa i dobara*. (2012, 22. mart). Otvorena vlada. <https://otvorenavlada.rs/nacionalna-strategija-odrzivog-koriscenja-prirodnih-resursa-dobara00636-lat-doc-2/>
- Nikolić, D. (3. jun 2024). ĐOKOVIĆ JE ČUDO! Jači od dve povrede, opasnog rivala i skandala – „Otpisani” Novak je u četvrtfinalu Rolan Garosa!. *Новосту*. <https://www.novosti.rs/sport/tenis/1374562/novak-djokovic-francisco-cerundolo-prenos-uzivo-live-stream-eurosport-rezultat-roland-garros-2024-najnovije-vesti>
- Paxos i Antipaxos – prelepa utočišta nadomak Krfa*. (2017). Balkan Fun. <https://balkanfun.travel/blog/paxos-i-antipaxos-prelepa-utocista-nadomak-krfa>
- Petovar, K. (2010). Grad bez građana – tako se gradi(lo) u Beogradu i Srbiji. *Republika*. <http://www.republika.co.rs/484-485/20.html>
- Simic, S. (2023, 15. novembar). Piše se o Žarku Lauševiću kao velikom glumcu // Neki pišu kao o ubici iz nehata, koji je branio brata [objava na Fejsbuku]. Facebook. https://www.facebook.com/story.php/?story_fbid=10161618685239759&id=823709758&_rdr
- „Slon na Karlovom mostu” Tomasa Trofimuka u prodaji od 7. februara*. (2024). Laguna. <https://www.laguna.rs/laguna-bukmarker-slon-na-karlovom-mostu-tomasa-trofimuka-u-prodaji-od-7-fe-unos-25048.html>
- Sredanović, M. (2023, 26. oktobar). Dopršavanje Beograda. *Политика*. <https://www.politika.rs/sr/clanak/580394/Dovrsavanje-Beograda>
- Staznaci.com. (n.d.) Jatagan. *Staznaci.com*. <https://staznaci.com/jatagan>
- Stojko. (2021, 21. decembar). @TT a i ostalo drustvo. Pozitivna bi bila apsolutno transparentna nabavka nove opreme, za koju se zna koliko konacno kosta

[komentar na članak „[ANALIZA] Kakvi su polovni helikopteri Mi-35P koje Srbija kupuje od Kipra?"]. *Tango Six*. <https://tangosix.rs/2021/21/12/analiza-kakvi-su-polovni-helikopteri-mi-35p-koje-srbija-kupuje-od-kipra/>

Terzin, O. (2024). Zašto je Putin smenio Sergeja Šojgua sa mesta ministra odbrane. *Nedeljnik*. <https://www.nedeljnik.rs/zasto-je-putin-smenio-sergeja-sojgua-sa-mesta-ministra-odbrane/>

Matija S. Nešović

Summary

THE PARTICIPIAL VALUE OF PERFECTIVE VERBAL ADJECTIVES IN THE ADNOMINAL POSITION

The paper discusses the criteria for determining the participial nature of perfective verbal adjectives (active and passive) in the adnominal position. It has been established that perfective verbal adjectives in attributive and appositive functions can sometimes retain their verbal meaning. The main indicator of the participial status of the analyzed units is the use of temporal adverbials that indicate the perfective nature of the action (e.g., *davno umrli pisci* lit. 'a long time ago-died-writers', *pre više decenija izgrađena zgrada* lit. 'decades ago-constructed-building', *preko noći ostareli čovek* lit. 'overnight-aged-man'). Additionally, the lexical meaning of the verbal adjective and the sentence predicate, as well as other adverbial modifiers and coordinated constituents, may be relevant for interpretation in certain cases. Since verbal adjectives in the adnominal position can exhibit verbal (rather than adjectival) behavior, their status in the grammatical system of contemporary Serbian should be reexamined.

Key words:

verbal adjective, passive verbal adjective, active verbal adjective, participle, adnominal position, Serbian